

Dol en
les lletresDissabte, 20 de
març de 1999
Tema del dia

Rupturistes

Goytisolo era l'últim gran representant de l'Escola de Barcelona, que va trencar amb les dotilles de la poesia franquista.

Altres il·lustres

La mort de Carlos Barral (1989) i Jaime Gil de Biedma (1990) a marcar els últims anys del poeta. "No em posin trist", responia al preguntar-li per ells.

Última edició

Editorial madrilenya Àtenea acaba de publicar una lecció de poemes de l'autor de Claridad, amb pròleg de Carme Riera.

Enterrament

Les honres fúnebres al germà de Luis Juan Goytisolo (foto) tindran lloc demà, a la una del migdia, a les Corts.

Barcelona perd el seu poeta més compromès

José Agustín Goytisolo mor, als 70 anys, al precipitar-se des de la finestra de casa seva

L'últim representant de la generació dels 50 va mantenir un pols molt dur contra la depressió

CARLES GELI
Barcelona

Cansat de viure, cansat que el temps li anés prenent amics i records, el poeta José Agustín Goytisolo va morir ahir a mitja tarda als 70 anys després de precipitar-se per la finestra de casa seva al carrer de Marià Cubí, de Barcelona. "Si hagués de tornar a viure tot el que he viscut preferiria no tornar-ho a viure", va afirmar fa uns mesos l'últim gran representant literari de l'Escola de Barcelona, que va encapçalar juntament amb Carlos Barral, Jaime Gil de Biedma i també Gabriel Ferrater.

L'autor de les inoblidables *Palabras para Julia* lluitava desigualmente des de fa uns quants anys contra una profunda depressió, que augmentava amb el rosari de morts dels seus amics més íntims: els Ferrater (1972), Barral (1989), Gil de Biedma (1990) i, fa a penes quatre mesos, Fernando Quiñones. Aquesta última absència el va sumir, encara més, en la seva crisi.

Ahir, dia del seu sant, va posar fi a aquest duel quan la seva dona, Assumpció Carandell, no era a casa. Goytisolo va col·locar una cadira al costat d'una finestra de casa seva, s'hi va enfil·lar i va caure al buit. El seu cos va quedar estès a la calçada. Eren les 16.03 hores. Potser va morir complint el seu desig íntim: "La gent es mor igual que un gerani. M'agradaria morir amb el cap clar i sense dolor".

Una persiana encallada

Els seus veïns de tota la vida no s'atreuen a mirar el cos cobert amb un llençol blanc tacat de sang. Quan va aparèixer la seva dona, acompanyada del seu nét, de 10 anys, va enclavar la desgràcia a la cara d'uns amics. "¿S'ha llançat? ¿S'ha llançat ell?", va preguntar angixada. Se la van endur volant a casa de la seva filla Julia.

Ahir a la nit, Assumpció Carandell va donar a conèixer una nota que havia deixat el seu marit, cosa que apunta cap a la tesi de l'accident. "Ton: la persiana s'ha encallat", resava el lacònic missatge. La dona va revelar: "La persiana l'hem trobat encallada. Era un maniac depressiu; cada any es passava quatre o cinc mesos en aquest estadi; potser fruit de la medicació forta que estava prenent ha caigut i... No sé si aquesta hipòtesi encara és pitjor que l'altra", reconeixia la seva dona. Assumpció l'havia acompanyat durant el matí a comprar-se unes camises per a les actuacions que anava a fer amb Paco Ibáñez d'aquí a dues setmanes al Teatre Borràs. "De jove havia dit que es volia suïcidar, però fa temps que això semblava oblidat. No estava pitjor ara que altres ocasions", va aclarir la seva dona.

Passa a la pàgina següent

ARXIU / RICARD CUGAT

José Agustín Goytisolo i Paco Ibáñez, durant un recital ofert a Barcelona el 1994.

APUNT

Aquest és l'últim article que va escriure José Agustín Goytisolo per ser publicat avui a les pàgines d'Opinió d'EL PERIÓDICO, on ha col·laborat amb regularitat des de l'any 1979.

El disc del Papa

No hi ha res a objectar a la decisió de Joan Pau II de permetre la comercialització d'un compacte en què s'utilitza la seva veu. Es tracta de fragments de la Bíblia i homilies que ha pronunciat en els seus 20 anys de pontificat. Les paraules estan acompanyades amb peces musicals, originals, interpretades pel cor de l'Acadèmia de Roma i la seva orquestra. El Papa no canta tret del pàroste; la resta del repertori el diu, el recita, i no només en llatí, sinó en cinc idiomes més, entre ells el castellà.

El compacte porta el segell de Sony Classical, en col·laboració amb Radio Vaticana i Ediciones Paulinas. El Papa té el dret sobre la seva veu, però s'afirma que els beneficis dels drets d'autor seran destinats a Radio Vaticana i Ediciones Paulinas i que a Sony aniran a parar la majoria dels beneficis. Wojtyła té carisma, i el compacte *Abba Pater* pot ser un èxit milionari de vendes. Seran molts els catòlics de tot el món que l'adquiriran. Curiosament, aquest llançament coincideix amb la disminució del compliment dels preceptes de l'Església catòlica entre els batejats en la seva fe, amb la falta de vocacions sacerdotals, i amb una societat cada vegada més laica. Comprant el disc, molts es podran sentir en pau amb la seva ànima.

Un referent generacional amb la veu de Paco Ibáñez

La paraula musicada de José Agustín Goytisolo és un referent emocional per a tota una generació. Indissociables de la trajectòria de Paco Ibáñez, versos com els de *Palabras para Julia* i *El lobito bueno* defineixen el clima anímic d'una porció de la història espanyola recent.

El 1969, Ibáñez va recórrer a textos de Goytisolo per donar forma al seu tercer disc, que també incloïa mencions a Cernuda, Machado i León Felipe. El 2 de desembre del mateix any, el cantautor va gravar a París *Paco Ibáñez en el Olympia*, un èpic manifest que, entre crits de joia apassionats i semiclandestins, passava revista a *Palabras para Julia* -definida per José Antonio Labordeta com "la millor adaptació poètica de la història"-, *Érase una vez* i *Me lo decía mi abuelito*. El vincle

de Goytisolo amb Ibáñez, com també amb Xavier Ribalta, va iniciar la seva llarga singladura, mentre que Rosa León i Nacha Guevara adaptaven els seus textos.

No va ser fins als anys 90 quan el català i el basc van emprendre una aventura escènica continuada. Va ser el 1993, quan l'espectacle *La voz y la palabra* reflectava el seu sentit codi d'estil. La gira els va portar a Sarajevo, Puerto Rico i Nova York.

El 1994 va llançar un disc, *La voz y la palabra*, on recitava *El trébol rojo*, *Nada de la adúltera* i altres clàssics personals, mentre la seva obra despertava la intriga de les noves generacions. *Compañeros de viaje* va donar títol a un disc de Loquillo y Trogloditas. I, després del seu 70è aniversari, perfilava un altre mà a mà amb Paco Ibáñez. - J. B.

GoyP/1086(2)
Ve de la pàgina anterior

El cantor de la vida

A José Agustín Goytisolo li agradava que parlessin dels seus poemes, no d'ell

ARTURO SAN AGUSTIN
Barcelona

Va viure, va beure i va cremar. Potser va fumar. Va ser fins i tot caçador. Va caminar per alguna revolució africana armat només amb la paraula i també a Cuba les noies deien els seus versos. Ens va descobrir moltes coses. Que hi ha llops bons i bous dolents, per exemple. Ens va descobrir que hi ha pirates honrats. I bruiets boniques. Ens va ensenyar que l'alegria es diu cançó. Va respectar els poemes que escriuen textos celestials amb efebús i flors exòtiques, però ell cantava aquesta vida, la nostra, que és bruta i radiant.

Va tenir una gossa que es deia Negrita. I llavors, quan passava tot allò, també a Barcelona ells eren pocs. Llavors, en els temps grisos i encongits, eren pocs, però feien molt soroll. Això ho sabia fins i tot aquell Carlos Barral, que a Suècia es va vestir d'almirall perquè el seu amic José Agustín Goytisolo li escrivia un epigrama: aquell en què nega que el molt soroll d'aquells pocs fos una fatxenderia de fills de papa. Temps del General. "El General fue aquí un hombre muy odiado/ pero aún sigue en la plaza su enorme estatua ecuestre./ Esto es algo indignante y no por su crueldad/ sino porque él fue siempre un pésimo jinete."

Va anomenar diable blanc el bisbe de Roma i dels aeroports. Va defensar els seus germans. Creia que defraudar l'Estat o cobrar comissions són delictes més greus que matar a navalla. Va mostrar a la gent les seves dues cares: les bogeries i un cert perfil de rei captiu, però va renunciar a totes dues quan va creure que

El poeta opinava que la dona era tacte, carícia. De l'home deia que era només una mà. O potser dues, però només mans

ARXIU / CARLOS MONTANES

José Agustín Goytisolo, en un carrer de Barcelona, el maig de 1994.

la vida se li escapava.

"Yo nací en Catalunya. Tengo sangre de vasco/ de cubano de inglés: pero soy español/ el nombre de mi patria jamás lo escribi en vano/ porque el ¡España, España! lo gastaron los poetas". Així es va retratar en un epigrama, aquest poema que per a ell era com deu llimones que formaven un caramell.

Ai, José Agustín. Ningú pronunciava millor que tu la paraula *nota*. Ningú. Per això totes les noies et llegien i entenien. Et llegien fins i tot en el metro de l'alba, el que es dirigeix a la feina que menys agrada. Et llegien tant que moltes de les seves filles, les noies d'ara mateix, es diuen Julia. Acaba de dir-m'ho un altre amic teu, Joaquín Marco: "José Agustín era una bellíssima persona. I és el poeta més important del grup barceloní. Va voler arribar a un públic majoritari i ho va aconseguir".

Ningú com tu sabia dir *reina mora* a cert poeta que creia regnar en un cafè. Tu, José Agustín, que, quan vas descobrir que tu havies de servir per a alguna cosa, vas tenir un enorme disgust. Perquè tu pensaves que l'únic sentit de la vida era no tenir sentit. "Pel meu mal cap jo em vaig posar a escriure. Un altre, per molt menys, es fa guàrdia civil".

El poema i no tu, José Agustín. Per això escric llegint-te. El poema i no tu. Perquè sempre insisties en això. Perquè així ho vas deixar escrit, Pepito Temperamento, sempre de negre i nicotina. El poema i no tu també en aquest moment amarg en què les televisions i les ràdios ens recorden que a pesar dels pesars totes les Julies seguiran tenint amics,

amor, amics. El poema i no tu en aquest moment en què acabes de parlar precisament amb una Julia, la companya de Paco Ibáñez.

Paco estava fos, de viatge. Julia, la seva companya, s'ha posat a plorar i només ha encertat a dir: "No pot ser". Però és. Ha estat. Missatge de tu aquest divendres, poeta. Paco Ibáñez era fora, de viatge. "Paco no es más apuesto que yo ni más simpático/ siempre anda desastrado/ llega tarde a las citas/ y me espanta las novias. Algo tendrá que ignorar./ Es mi amigo más fiel pero que ande con ojo".

Paco Ibáñez, la seva guitarra, la seva veu despenada i les teves *Palabras para Julia*, que és l'himne d'una generació que es va creure les seves pròpies barbes. Tindràs amics, tindràs amor, tindràs amics.

"Hay quien lee y quien canta poemas que yo hice/ y quien piensa que soy un escritor notable./ Prefiero que recuerden algunos de mis versos/ y que olviden mi nombre./ Los poemas son mi orgullo". També et senties orgullós de la teva dona, Asunción, una Carandell, que es va tallar les trenes el dia que us vau casar. Maca. Molt maca i fina com una euga. Així la descrivies. "Tenía un cabell molt bonic".

Ai, José Agustín. El teu cunyat Luis Carandell, des de Madrid, a punt d'agafar un avió, tampoc reaccionava. "Pepe tenía una sensibilidad enorme. Era hipersensible. Mai vaig pensar que fos possible el que acaba de succeir".

Carme Riera tampoc encertava a parlar des de la seva Mallorca. "Em sento culpable. No sé per què, però em sento culpable. Més que parlar d'ell, hem de parlar dels seus poemes. Això és el que a ell li agradava, això és el que

Les seves paraules formen part de la biografia d'una generació que no va ser la millor però sí que va voler ser-ho

EL POEMA

Al principi dels 80, aquestes "lletres per cantar", com les definia el seu autor, van ser musicades per Paco Ibáñez, que amb la seva veu trencada els va donar un to de lament. Era un tremolor que causava una gran impressió al públic. Segurament són els versos més populars de Goytisolo.

Palabras para Julia

Tú no puedes volver atrás,
porque la vida ya te empuja
como un aullido interminable.

Hija mía, es mejor vivir
con la alegría de los hombres
que llorar ante el muro ciego.

Te sentirás acorralada,
te sentirás perdida o sola,
tal vez querrás no haber nacido.

Yo sé muy bien que te dirán
que la vida no tiene objeto,
que es un asunto desgraciado.

Entonces, siempre acuérdate
de lo que un día yo escribí
pensando en ti como ahora pienso.

Un hombre solo, una mujer,
así tomados, de uno en uno,
son como polvo, no son nada.

Pero yo cuando te hablo a ti,
cuando te escribo estas palabras,
pienso también en otros hombres.

Tu destino está en los demás,
tu futuro es tu propia vida,
y dignidad es la de todos.

Otros esperan que resistas,
que les ayude tu alegría,
tu canción entre sus canciones.

Entonces, siempre acuérdate
de lo que un día yo escribí
pensando en ti como ahora pienso.

Nunca te entregues ni te apartes
junto al camino, nunca digas
no puedo más y aquí me quedo.

La vida es bella, tú verás
como, a pesar de los pesares,
tendrás amor tendrás amigos.

Por lo demás, no hay elección,
y este mundo tal como
es, será todo tu patrimonio.

Perdóname, no sé decirte
nada más pero tú comprende
que yo aún estoy en el camino.

Y siempre, siempre, acuérdate
de lo que un día yo escribí
pensando en ti como ahora pienso.

hem de fer". El poema i no tu. Ja veus que les teves amigues et coneixien bé. "José Agustín va escriure que el que perdura és l'evocació, no la vida".

Et llegíeu. Et seguíeu llegint o dient. No vos enveja l'altu i fanfarró Mesia, però sí que vos compadriu De Pas perquè va patir d'amor. Mai vas poder oblidar-la. A la teva mare mai vas poder oblidar-la. Mai. Va morir sent tu un nen i a vegades creies veure-la. Al perdre el seu calor sempre vas demanar afecte; sempre esperaves tendresa. Per això, vas escriure, t'envoltaven amigues; més que amics. Més amigues que amics.

Acabo de parlar amb una altra de les teves amigues. Amb Carmen Martín Gaité, José Agustín. "Què dius. Però quin horror. Si acabes d'escriure un article per a un homenatge que li anava a fer una publicació. Quina cosa tan terrible. Però si li havia escrit una cosa molt maca".

El poema i no tu. "Su familia le quiere: no se sabe el porqué/ ya que ha sido mal hijo mal hermano y marido/ mal padre y ahora un viejo abuelo cascarrabias/ Quizá en sus desvarios guarda algo de ternura". Sempre esperaves tendresa. I comparaves els catòlics amb els comunistes. Vas mentir dient que t'estimaven, però sempre vas tornar a ella. Això vas escriure quan ja no eres un fatu.

"Cierto: nunca he servido para nada/ ¡oh amigos! Si servir para algo es calentar la silla/ de un Banco o No-taria, en verdad que no sirvo./ Pero si sé sentarme para escribir poemas". ■

Problemes econòmics

Quan va passar allò tenia 10 anys. "Vaig haver d'aixecar més de 50 llençols al Clínic per trobar el cadàver", recordava. Fins i tot en el moment de la seva excoïssió, els anys 50, va imperar el desaním: "Vaig passar per problemes polítics, econòmics i personals. El liti i l'alcohol van ser dos companys d'aquella època fosca que va passar aviat", va dir no fa gaire.

Salmos al viento (1958) i *Claridad* (1961) -agrupats aquell mateix any, amb *El retorno*, en un significatiu títol. *Años decisivos* van significar l'inici d'una obra extensa, d'una vintena de títols, entre els *Del tiempo y del olvido* (1981). *Novísima oda a Barcelona* (1992) i, per damunt de tots, *Palabras para Julia*. Aquesta trajectoria es va veure jalonada per multitud de premis, entre els quals destaquen el de la Crítica el 1993 per *La noche le es propicia* i el Ciutat de Barcelona (1996).

La febril activitat com a traductor, editor i difusor de poesia era el fruit d'una manera de ser. "Que s'oblidin de mi, però que recordin els meus poemes", deia. Però ningú li va voler fer cas, ahir. "Estic destrossada. Vam néixer literàriament junts", va articular Ana María Matute. "Ha contribuït de manera decisiva a la cultura catalana, amb apostes i riscos personals molt evidents", va admetre l'alcalde Joan Clos.

"Era un fora de sèrie: tenia una tendresa tremenda. Per això la seva mort ha estat un pal molt estrany", definia el cantautor Luis Eduardo Aute. "La seva poesia, que sento més pròxima al meu cor, denota una sensibilitat especial", va dir Antonio Gala. El conseller de Cultura, Joan Maria Pujals, va parlar de "gran pèrdua". "No vull compartir aquest sentiment amb ningú", va resumir el seu germà Juan. ■